

Arbeidsdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 OSLO

Vår fil: B10-CL020
Vårt arkiv: 402
Saksbeh: Cato Lie

Oslo, 12. oktober 2010

Høring – NOU 2010:5 Aktiv deltakelse, likeverd, og inkludering – et helhetlig hjelpemiddeltilbud

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) viser til Hjelpemiddelutvalgets utredning og til mottatt høringsbrev med svarfrist 15. oktober 2010.

Det er gjennomført to høringskonferanser om utvalgets utredning og FFO forutsetter at departementet har merket seg de entydige tilbakemeldingene som er kommet fra brukerorganisasjonene mot hovedlinjene i utvalgets forslag. I vårt hørings svar gjør vi rede for vårt hovedinntrykk, tillater oss et historisk tilbakeblikk samt beskriver utfordringer i dagens system og hvordan de kan møtes. Avslutningsvis kommenterer vi enkelte forslag som fremmes i utredningen.

FFOs hovedpunkter

Hjelpemiddelformidlingssystemet vi har i Norge kombinert med den individuelle retten til hjelpemidler hjemlet i Lov om folketrygd, er unikt. Vårt hjelpemiddelformidlingssystem har gjennom mange år vært enestående i nordisk målestokk og er det også i verdenssammenheng. Etter FFOs oppfatning støtter dagens system opp under arbeidslinjen og har bidratt til økt livskvalitet for de som har behov for hjelpemidler.

Hjelpemiddelsystemet må sees i et livsløpsperspektiv for den enkelte bruker, helt uavhengig av brukerens alder og bosted. FFO mener at den fremlagte utredningen mangler det helhetsperspektiv som ligger til grunn for formidlingsfaget. Samtidig tilkjenner ikke utvalget etter FFOs oppfatning, den nødvendige forståelse for betydningen av hjelpemidler for å kunne leve et selvstendig liv. FFO etterlyser gode beskrivelser av formidlingsløypa som den enkelte bruker må igjennom for å få nødvendige hjelpemidler i sin livssituasjon. Dette er særlig savnet, sett i lys av utvalgets ulike forslag.

FFO mener at de hovedutfordringene brukerne har påpekt i dagens hjelpemiddelsystem, ikke blir besvart.

Organisering, forvaltning og økonomi

Det er en svakhet ved utredningen at utvalget i sine beskrivelser og forslag ikke argumenterer ut fra det prinsipielle og faglige fundamentet hjelpemiddelformidlingsystemet bygger på. I sine begrunnelser har utvalget gjennomgående vektlagt organisering av tjenesten, forvaltning av ulike typer hjelpemidler og økonomiske forhold. Det gjør at begrunnelsene for de ulike forslagene halter idet beskrivelser av konsekvenser for den enkelte bruker ikke berøres i utredningen. De manglende konsekvensbeskrivelser var også forhold som forskerne som deltok i departementets høringsmøte, påpekte i sine innlegg.

Gode formidlingsprosesser er en forutsetning for å få til gode løsninger, og setter samtidig høye krav til de som jobber som formidlere. Formidlingsfaget er tuftet på erkjennelsen om at gode resultater er helt avhengig av positive og konstruktive prosesser mellom fagfolk og bruker. Det er formidlingsprosessen som skal føre til at brukeren får nødvendige og hensiktsmessige hjelpemidler ut fra sin situasjon. Når formidlingsfaglige forhold ikke er med i utvalgets vurderingsgrunnlag, mener FFO det er en avgjørende svakhet i utredningen.

Helhet og sammenheng

Alle utredninger på vårt område de siste årene har forsøkt å finne gode løsninger på hvordan oppsplittede tjenestetilbud kan spille bedre sammen for å gi brukerne gode tjenester. Helhetlige tjenester og koordinering av tiltak til funksjonshemmede har vært et mål som er arbeidet med over lang tid. Arbeidet med Samhandlingsreformen (St.meld.nr 47 (2008-2009)) er et godt eksempel på det politiske akseptet av hvor viktig dette er for tjenesteutformingen og for å gi brukerne gode tjenester.

Å få til godt koordinerte tjenester på tvers av tjenestenivåer og sektorer er krevende, men ikke umulig. For FFO fremstår det som et stort paradoks når dette utvalget kommer med forslag om sektorisering og oppsplitting av et tjenestetilbud som i dag fremstår som rimelig helhetlig. Det er faktisk på tvers av alle "trender" når det gjelder tjenester og tiltak for funksjonshemmede.

FFO ønsker å opprettholde et hjelpemiddelsystem der folk har rett til hjelpemidler nedfelt i folketrygden. Vi mener dette er grunnmuren for at mennesker som lever med funksjonshemming eller kronisk sykdom skal få den hjelpen de trenger.

Brukere som er avhengig av ulike typer hjelpemidler ønsker ikke et mer fragmentert formidlingssystem, men en formidlingstjeneste som er kompetent og som forstår betydningen av en helhetlig tilnærming for å løse den enkeltes praktiske problemer.

FFO mener konsekvensene av utvalgets forslag vil gi oss en situasjon som ligner på den vi hadde på begynnelsen av 80-tallet. Utvalgets forslag vil med andre ord bringe oss 30 år tilbake i tid.

Et politisk veivalg

FFO mener utvalget beskriver et alternativ til dagens system. Dette alternativet representerer et prinsipielt og politisk veivalg som får store konsekvenser for den enkelte bruker. FFO mener utgangspunktet for utvalgets forslag i forhold til å flytte ansvar henholdsvis til kommunene og til de enkelte samfunnssektorer og aktører vil skape nye gråsoner og skape større vansker for brukerne. FFO understreker at utvalgets forslag ikke tar utgangspunkt i brukernes behov og situasjon, men begrunnes ut fra administrative og økonomiske forhold. Kombinert med mangelen på konsekvensbeskrivelser for den enkelte bruker, gir dette utredningen en svært uheldig slagside.

FFO mener utvalgets forslag om sektoransvar vil innebære at den individuelle retten til hjelpemidler flyttes ut av lov om folketrygd. Dette representerer en reell svekkelse av rettssituasjonen for funksjonshemmede og kronisk syke. I tillegg vil en konsekvens være at formidlingsapparatet i NAV splittes opp og plasseres i sektorer som ikke har kompetanse på formidlingsprosesser og som gjør koordineringen av tiltak svært krevende.

FFO mener utvalget ikke besvarer de hovedutfordringene brukerne har påpekt i dagens hjelpemiddelsystem.

FFOs oppsummering er derfor at utvalgets forslag i realiteten representerer et prinsipielt veivalg. Dette veivalget mener FFO må avvises. Det vil være dramatisk både for brukerne og for ivaretagelsen av formidlingssystemet og formidlingsfaget om utvalget forslag følges opp og implementeres.

Et historisk tilbakeblikk

For 30 år siden var hjelpemiddelformidling i Norge fragmentert, ansvarsforholdene var uklare, forskjellsbehandling var vanlig praksis. Brukeren strevde med å finne frem i systemet og med å få velfungerende hjelpemidler i ulike livssituasjoner. Tilbyderne av og tilbudet om hjelpemidler på det norske markedet var begrenset. Det eksisterte mer eller mindre monopollignende forhold og et høyt prisnivå.

Formidlingsfaget var ikke etablert og formidlingskompetansen på de ulike nivåene som tildelte hjelpemidler, var stort sett fraværende. I tillegg manglet de som formidlet hjelpemidler oftest kompetanse om hjelpemidler. Tildelingen av hjelpemidler var kjennetegnet ved at brukerne fikk svært ulike tilbud avhengig av hvor de bodde.

Denne situasjonen valgte man å gjøre noe med. Hjelpemiddelsentralene ble etablert og vi fikk et statlig formidlingssystem i Norge. Hensikten var å få et system som var forutsigbart for brukeren, som kunne ta et helhetlig ansvar for den enkelte brukers hjelpemiddelbehov og å få et system som var robust. Det ble igangsatt prosesser for å sikre at systemet hadde ekspertise på formidlingsprosessen. Premisset var at den enkelte brukers behov skulle sees i et livsløpsperspektiv, uavhengig av hvor langt livet ble, uavhengig av alder og av hjemsted. Det var dessuten erkjent kunnskap at sammensatte behov krevde en flerfaglig tilnærming for å finne gode løsninger for den enkelte.

I løpet av de årene som har gått er det utviklet et formidlingssystem der det er erkjent at forutsetningen for gode løsninger er nødvendigheten av kompetanse om hjelpemidlene og praktisering av gode formidlingsprosesser. FFO mener vi i dag har et formidlingssystem som er grunnleggende godt og som gjennom mange år har bidratt til at et stort antall mennesker har fått løst sine praktiske problemer. Så er det selvfølgelig utfordringer i systemet som det må arbeides med, men dette er godt mulig uten å plukke dagens formidlingssystem fra hverandre og svekke brukernes rettigheter, som FFO mener vil bli konsekvensene av utvalgets ulike forslag.

Brukermedvirkning

Til grunn for dagens formidlingssystem lå en felles forståelse av at måloppnåelsen om rett hjelpemiddel til rett tid var helt umulig uten et tett samspill mellom formidler og den enkelte brukeren. Systemet erkjente nødvendigheten av brukermedvirkning for å få til gode prosesser, for å få en kvalitativ god tjeneste og et godt resultat.

Hjelpemiddelformidlingssystemet var dessuten den første arenaen der det ble jobbet systematisk med brukermedvirkning. Dette gjaldt både på systemnivå i de organisatoriske strukturene, men også på prosessnivå i forhold til den enkelte bruker.

Derfor understrekes det i forskriften om hjelpemiddelsentralenes virksomhet og ansvar at hjelpemiddelsentralen skal instituere former for brukermedvirkning for å styrke kvaliteten i formidlingsvirksomheten og sikre brukerne innflytelse på utformingen av tjenesten.

Etablering av NAV

Etableringen av NAV er i praksis et grep for mer helhetlige løsninger. FFO har støttet etableringen av NAV, men vi har hatt og har våre bekymringer når det gjelder etatens helhetlige ansvar. Det har særlig vært knyttet til det ensidige fokuset på å få ned sykefraværet og å få folk i arbeid. Vi mente det er en reell risiko for at brukergrupper som av en eller annen grunn ikke har kontakt med arbeidslivet, ikke blir ivaretatt. Et eksempel er barn med behov for hjelpemidler. Vi mener dette er ett av de innsatsområdene som må få større oppmerksomhet i NAV.

Utfordringer i dagens system

Noen av hovedutfordringene som ligger i dagens system er:

- En innkjøpspolitikk på hjelpemiddelområdet som begrenser mulighetene for at bruker får en god og effektiv løsning.

Praktiseringen av lov om offentlige anskaffelser ved innkjøp av hjelpemidler har ført til sterke begrensninger i sortimentet. Dette er en praksis som brukerne opplever som rigid og firkantet og som gir svært få valgmuligheter og ofte blir en hindring for å få til gode løsninger. FFO mener dagens praksis vil føre til monopollignende tilstander på mange produktområder, noe som er svært uheldig.

At det finnes en dispensasjonsordning til å gå utenom sortimentet er lite kjent både blant formidlere og blant brukere. Dispensasjonsordningen er derfor en mulighet for skreddersøm og individuell tilpasning som er for lite brukt.

FFO har i flere sammenhenger etterspurt en beskrivelse av hvilke vurderinger som ligger til grunn for ivaretagelsen av den individuelle retten til hjelpemidler som er hjemlet i Lov om Folketrygd og etterlevelsen av Lov om offentlig anskaffelser slik den i dag praktiseres. Dette er ikke klargjort fra departementets side og er heller ikke drøftet i utredningen.

Når anbudene skal utlyses på hjelpemidler, blir kriteriene for anbudet helt avgjørende for hvor funksjonelle hjelpemidlene blir for den enkelte. Da er det svært lite hensiktsmessig å ensidig vektlegge f.eks. pris. FFO mener at kvalitet må være det førende prinsipp ved valg av produkter, alt annet vil være kostnadsdrivende i et bredere økonomisk perspektiv. Det er videre kritisk at dagens praktisering ikke gir tilstrekkelig rom for skreddersydde løsninger til brukere som har behov for tilpasninger. FFO mener dette er en situasjon som må snus, slik at brukerne sikres gode løsninger på sine hjelpemiddelbehov og der de beste teknologiske løsningene og mest innovative produkter også kan tas i bruk.

FFO mener at praksis knyttet til lov om offentlige anskaffelser må endres og at kompetansen om håndtering av anbud må skjerpes. FFO mener at det er behov for en prinsipiell vurdering og gjennomgang av hvor egnet lov om offentlige anskaffelser er på et så personlig og kroppsnært område som tekniske hjelpemidler for funksjonshemmede.

- **Uklare ansvarsforhold mellom hjelpemiddelsentralene og kommunalt ansatte på hjelpemiddelområdet.**

Situasjonen i dag i mange kommuner er at det mangler en ergoterapitjeneste og at det er for liten kapasitet i fysioterapitjenesten. Gjennomgående har kommunene for få ressurser og for lav kompetanse på hjelpemiddelområdet. Dette gjelder kanskje særlig i forhold til hjelpemidler til brukere med sammensatte behov og til barn.

Forholdet mellom hjelpemiddelsentralens ansvarsområde og kommunens ansvar har alltid inneholdt gråsoner. Slik er det også i dag og det er behov for å finne gode praktiske løsninger slik at dette ikke forsinkes saksbehandlingen eller skaper problemer for brukerne.

To ordninger er etablert de siste årene for å hjelpe to grupper av brukere; det er brukeropplæringen for brukere med langvarig og stabilt behov for hjelpemidler og kontaktpersonordningen for familier med funksjonshemmede barn. Disse ordningene kom på plass etter at brukerundersøkelsene (i det daværende Rikstrykdeverket) ble diskutert i Brukerutvalget. Det viste seg at om lag 20 % av brukerne var misfornøyd med formidlingsapparatet, og det ble etablert et prosjekt for å se på hva som kunne gjøres for å endre situasjonen. Begge ordningene ble kjørt som forsøk før de ble etablert, og er positivt evaluert. FFO mener denne metodikken med fordel kan benyttes i flere sammenhenger.

- **Uklare ansvarsforhold knyttet til service og reparasjon og opplæring**

En annen utfordring er diskusjonen mellom hjelpemiddelsentralene og kommunene om hvem som skal ta opplæring og tilpasning av litt mer kompliserte produkter som f.eks. databaserte hjelpemidler. Det er hevet over tvil at godt tilpassede hjelpemidler og god opplæring i bruken, er helt nødvendig for bruken av hjelpemidlet. Å gi god opplæring er derfor også god økonomi i dette systemet. Ut fra det kompetansenivået som er i kommunene på hjelpemiddelområdet, mener FFO at NAV eksempelvis må ta et helhetlig ansvar for både montering av og opplæring på databaserte hjelpemidler.

I mange tilfeller kan det være hensiktsmessig at leverandør bistår i opplæring og tilpasning av kompliserte hjelpemidler der behovet for dette er stort. Dette mener FFO må benyttes i større omfang. De fleste hjelpemidler leveres i dag til hjelpemiddelsentralen, som så leverer til kommunalt lager. En lokal vaktmester eller altnuligmann vil ofte stå for utlevering til bruker. Dette er imidlertid personale som mangler kunnskap om produktene og som verken kan tilpasse eller gi opplæring. Resultatet er i mange tilfeller at hjelpemidlet ikke blir benyttet optimalt.

Hjelpemidler går i stykker og det er etablert en akuttreparasjonsordning. Men faktum er at ordningen fungerer svært forskjellig fra fylke til fylke. Denne uforutsigbarheten skaper stor usikkerhet hos mange brukere som er totalt avhengig av sine hjelpemidler. Problemet forsterkes når bruker oppholder seg i et annet fylke enn hjemfylket og har behov for bistand. I disse akutsituasjonene vanskeliggjør uklare ansvarsforhold muligheten til å få nødvendig hjelp.

- **Høreapparater defineres ikke som teknisk hjelpemiddel**

FFO mener det er ulogisk at høreapparater ikke defineres som teknisk hjelpemiddel. FFO mener det er uakseptabelt at prisgrensen for innvilget høreapparat settes så lavt at alle aktive brukere, særlig unge mennesker, må betale en stadig høyere egenandel for å få et høreapparat som fungerer optimalt. Dette er etter FFOs mening i realiteten en uthuling av den individuelle retten til hjelpemidler som er hjemlet i lov om folketrygd. FFO mener brukere av høreapparat må sikres optimale løsninger uten bruk av egenandel og det er også nødvendig å gripe tak i organiseringen av formidlingen på hørselsområdet.

- Tolkeområdet fungerer for dårlig

Folk som er avhengig av tolk får ikke sitt behov dekket fordi tilbudet om tolk er for dårlig. Det er en reell underdekning i forhold til behovet for tolker og tolketjenester.

En gjennomgang av hele tolkeområdet slik at ressursene brukes optimalt vil være på sin plass.

- Bilområdet

Bilområdet har lenge vært utfordrende fordi reglene på området er utformet slik de er. Mange sliter med 11-årsgrensen for bytte av bil fordi regningene til reparasjon og vedlikehold blir omfattende de siste årene. Noen tvinges derfor til å begrense sin bilbruk de siste årene med de konsekvenser det får for aktivitet.

FFO mener at det også ut fra trafikale sikkerhetshensyn er fornuftig å flytte byttegrensen for bil fra 11 til 8 år. Dette vil i stor grad kunne avhjelpe problemet mange har. Alternativet er at man får rett til å bytte bil etter å ha passert en viss kilometergrense. For brukere som benytter bilen i forbindelse med arbeid finnes det allerede en kilometergrense på 150 000 km. FFO mener denne grensen også burde gjelde for de som får stønad til bil til bruk i dagliglivet.

Spesialutstyret som leveres i biler for funksjonshemmede er utsatt for stor slitasje og har ikke samme levetid som bilen. Dette har ført til en del trafikkfarlige situasjoner, der utstyret har sviktet. FFO mener at en også må ta hensyn til miljøaspektet ved å ha gamle biler på veiene og at dette må tas i betraktning i denne sammenheng.

- Behandlingshjelpemidler

Retten til behandlingshjelpemidler er forankret i folketrygdløven, men finansieringen har blitt flyttet fra folketrygden til de regionale helseforetakene. Dette har ført til at mange pasienter ikke har fått innfridd sine rettigheter til individuelt tilpassede hjelpemidler. Dette skyldes i stor grad den innkjøpspraksis med anbud som helseforetakene benytter, og som begrenser sortimentet. Dette bidrar til at pasientene er prisgitt det hjelpemidlet som det behandlende helseforetak har i sitt sortiment, og den enkelte får derfor ikke tilgang til det hjelpemidlet som fungerer best med mindre dette er i sortimentet.

FFO mener at retten til individuelt tilpassede behandlingshjelpemidler ikke skal begrenses av de regionale helseforetakenes innkjøpspraksis. Behandlingshjelpemidlene skal sees i sammenheng med det helhetlige hjelpemiddelbehovet brukeren har. Spesialisthelsetjenesten må ha ansvar for å tilpasse disse hjelpemidlene, men dette må skje i samarbeid med det øvrige hjelpeapparat som kjenner den enkeltes totalsituasjon.

- Brukermedvirkning

FFO opplever at brukermedvirkning på systemnivå fungerer godt sentralt, men at det er store lokale forskjeller. Brukermedvirkning har vært et førende prinsipp for utviklingen på hjelpemiddelområdet. Dette må videreutvikles i et fremtidig system.

FFO mener at utredningen verken vurderer eller svarer på ovennevnte utfordringer.

Utvalgets forslag

Kommunalt ansvar for basishjelpemidler (16.2.4)

- *FFO er imot forslaget om økt kommunalt ansvar for basishjelpemidler i dagliglivet*

En overføring av mer ansvar til kommunene vil innebære at den individuelle retten i lov om folketrygd fjernes. Det vil også innebære at finansieringen av disse hjelpemidlene flyttes fra en overslagsbevilgning til kommunal rammebevilgning. Det vil innebære at kommunal økonomi avgjør i hvilken grad folk får sitt behov for hjelpemidler dekket. Det vil også føre til kommunale forskjeller når det gjelder oppfyllelse av funksjonshemmedes rettigheter og skape en uforutsigbar situasjon for mange brukere.

Sosialdepartementet utredet i 1992 en desentralisert modell med ansvar for organisering og finansiering lagt til fylker og kommuner. Konklusjonen var tydelig på at funksjonshemmedes rettigheter ikke ville kunne opprettholdes i en desentralisert struktur. FFO mener denne konklusjonen fortsatt har gyldighet og ønsker ikke en slik utvikling.

FFO mener også at hvor grensen skal gå mellom enkle basishjelpemidler og komplekse hjelpemidler er uklart beskrevet i utredningen. FFO mener denne grensen er vanskelig å trekke; er det hjelpemidlenes kompleksitet som skal avgjøre grensen, eller er det kompleksiteten i hjelpemiddelbehovet som skal avgjøre. Det er dessuten slik at enkle hjelpemidler til personer med sammensatte behov må vurderes i sammenheng med det øvrige hjelpemiddelbehovet. FFO mener at basishjelpemidler ikke kan håndteres isolert fra øvrige hjelpemidler. I en helhetlig tilnærming for å finne gode løsninger av den enkeltes hjelpemiddelbehov blir det etter FFOs mening feil å trekke et skille ut fra hjelpemidlenes kompleksitet.

Å flytte et større ansvar for formidling av hjelpemidler til kommunene vil utfordre formidlingskunnskapen på kommunalt nivå. FFO stiller seg derfor tvilende til realitetene i at 430 kommuner har den nødvendige kompetansen til å håndtere denne oppgaven. Vi tror ikke kommunene i uoverskuelig fremtid vil være i stand til å møte våre brukere med den nødvendige fagekspertise, heller ikke når det gjelder basishjelpemidler.

Løsningen om å gi brukeren rett til en kommunal koordinator har vært foreslått i flere sammenhenger. Mange brukere har behov for koordinerende hjelp i dagens situasjon, særlig sett i sammenheng med oppfølgingen av individuell plan. For FFO fremstår det som en grov forenkling å si at de lokale problemene som brukere eventuelt måtte oppleve, kan løses ved at de får en kommunal koordinator.

FFO etterlyser begrunnelser i utredningen for hvordan de foreslåtte endringene bedre vil ivareta brukernes behov – enn det som ligger i dagens formidlingssystem.

Sektoransvarsprinsippet (16.2.1)

- *FFO er imot forslaget om å sette ned et lovutvalg som skal utrede fremtidig lovgivning basert på sektoransvarsprinsippet*

FFO er imot forslaget om å legge sektoransvarsprinsippet til grunn for fremtidig organisering av hjelpemiddelområdet. FFO mener at en ansvarsoverføring til ulike sektorer vil innebære at den individuelle retten til hjelpemidler fjernes fra lov om folketrygd og at rettssituasjonen som følge av dette endres dramatisk. En slik endring vil også endre finansieringsansvaret for hjelpemidler som da vil flyttes fra en overslagbevilgning til rammefinansiering i den enkelte sektor. Det vil gjøre at graden av innvilgelse av søknader om hjelpemidler vil bli avgjort av den økonomiske situasjonen innenfor de ulike sektorer.

Det sies i utredningen at midler skal følge med ved overføring av hjelpemiddelområdet til den enkelte sektor, noe FFO ikke tror det vil bli tatt tilstrekkelig høyde for. Vi tror vi vil få situasjoner som ligner den i våre naboland, at når det nærmer seg årets slutt, vil søknader bli avvist fordi kassen er tom.

Et forhold som utvalget ikke problematiserer i denne sammenheng er behovet for fagekspertise innenfor den enkelte sektor. Denne fagligheten finnes ikke i disse sektorene i dag, og FFO mener det er uklokt å undergrave den eksisterende formidlingskompetansen i dagens hjelpemiddelsystem ved å splitte opp ansvaret ut i sektorer.

FFO mener dette forslaget vil svekke brukernes rettssituasjon dramatisk, det vil svekke muligheten for å få rett hjelpemiddel i rett tid. Det mest kritiske mener FFO imidlertid er å fragmentere hjelpemiddelformidlingen som innsatsområde.

Å gjennomføre et sektoransvarsprinsipp vil resultere i en langt mer krevende formidlingsløype for den enkelte bruker, Det blir helt utrolig krevende, for ikke å si umulig å ivareta en helhetlig tilnærming for å løse hjelpemiddelbehovet for brukere med sammensatte behov, og denne fagligheten mener FFO vil forsvinne fra formidlingssystemet.

Utvidelse av inngangsvilkårene (16.2.1)

- *FFO er åpen for å diskutere og utvide inngangsvilkårene for stønad til hjelpemidler i Folketrygdloven for å fange opp personer med behov for hjelpemidler som i dagens system faller utenfor.*

FFO ser at lovens krav om diagnose kan skape enkeltsituasjoner der folk ikke får de hjelpemidlene de trenger. FFO er derfor åpen for en diskusjon om inngangsvilkårene for stønad til hjelpemidler, fordi man i utformingen av loven har vært for ensidig opptatt av diagnose. Hensikten må være å vurdere alternative vilkår i tillegg til dagens, slik at man kan få hjelpemidler både der man har en diagnose som forklarer behovet og der behovet kommer til uttrykk gjennom funksjonsnedsettelse.

Bruk av tilskudd til hjelpemidler (16.2.2)

- *FFO er skeptiske til forslaget om økt bruk av tilskudd til hjelpemidler*

Begrunnelsen for å innføre tilskudd til hjelpemidler er at dette vil gi brukeren hjelpemidlet raskere og at valgmulighetene vil være større. Å introdusere tilskudd til kjøp av hjelpemidler innebærer at brukere kan legge til egne penger for å kjøpe hjelpemidlet.

FFO vil understreke at ikke alle brukere vil ha økonomisk mulighet til dette. Praktisering av tilskudd til hjelpemidler forutsetter at det er et marked som gir mulighet for ulike valg ved kjøp av hjelpemidler, noe som svekkes gjennom dagens praksis av Lov om offentlige anskaffelser. Ved bruk av tilskudd overlates vurderingen av ulike hjelpemidler til den enkelte bruker. Et problem vil være at det ikke vil være alle brukere som har tilstrekkelig kunnskap til å vurdere hvilket hjelpemiddel som er best egnet. Dette vil bli hjelpemidler som løftes ut av resirkulering i formidlingsapparatet. I tillegg vil det skapes problematiske situasjoner når "tilskuddshjelpemidler" går i stykker og skal repareres.

Prinsipielt mener FFO at formidling og forvaltning av hjelpemidler skal ivaretas av arbeids- og velferdsforvaltningen som har et sørge-for-ansvar. Et mål ved dagens hjelpemiddelformidling har vært å ha gode rutiner for reparasjon og øke graden av resirkulering. FFO mener at det ikke skal være egenandeler ved anskaffelse av hjelpemidler.

FFO mener derfor at alternativet til å introdusere tilskudd til hjelpemidler er å endre praktiseringen av Lov om offentlige anskaffelser slik at flere hjelpemidler finnes på sortimentslisten og at dispensasjonsmuligheten i langt med omfattende grad benyttes. Det vil være en langt bedre måte å imøtekomme ulike brukerbehov på.

Rådgivende ekspertorgan (16.2.3)

- *FFO går imot forslaget om å opprette et rådgivende ekspertorgan.*

FFO går imot forslaget om å opprette et rådgivende ekspertorgan. Vi mener et ekspertorgan på hjelpemiddelområdet ikke vil være fruktbart. Hjelpemiddelsektoren er til tider et kontroversielt innsatsområde der brukere og myndigheter står mot hverandre. FFO er redd brukerrepresentanter som eventuelt inkluderes i et ekspertorgan derfor vil havne i en svært uheldig gisselsituasjon, som ingen er tjent med.

Vi mener et alternativ er å sørge for beslutningssystemer som er transparente slik at både beslutningsgrunnlaget og beslutningsbegrunnelser blir synlige. I tillegg mener FFO det er viktig å videreutvikle de organene vi i dag har for brukermedvirkning på systemnivå i NAV. Det er dessuten viktig å opprettholde den direkte dialogen mellom brukerorganisasjonene og arbeids- og velferdsforvaltningen.

Aktivitetshjelpemidler og utstyr til trening, stimulering og lek (16.2.5)

- *FFO støtter forslaget om fjerning av aldersgrensen for aktivitetshjelpemidler.*

FFO støtter forslaget om fjerning av aldersgrensen for aktivitets- og fritidshjelpemidler. Å gi funksjonshemmede muligheten til å leve et aktivt liv er viktig i et folkehelseperspektiv og i forhold til målet om deltakelse og likestilling for alle. FFO mener inaktivitet bidrar til unødig uhelse blant funksjonshemmede. Det er derfor viktig å stimulere til et aktivt liv gjennom bedre ordninger for å få aktivitets- og fritidshjelpemidler. Utvalget forutsetter at aktivitets- og fritidshjelpemidler skal være et statlig ansvar, det er FFO enig i.

- *FFO mener retten til alle typer hjelpemidler til trening, stimulering og lek fortsatt skal være lovfestet i folketrygden.*

Utvalget foreslår samtidig at utstyr til trening, stimulering og lek overføres til kommunene som en del av kommunenes ansvar for forebyggende helsearbeid, habilitering og rehabilitering. Dette forslaget går FFO imot. FFO kan se logikken i forslaget, men realitetene er at forebyggende helseinnsatser i kommunene, inkludert rehabilitering og habilitering er et kraftig nedprioritert område. FFO mener derfor at å fjerne barns individuelle rett til denne type hjelpemidler i folketrygden, vil svekke barns rettssituasjon. Det vil også skape usikkerhet om barn vil få denne type hjelpemidler fordi innvilgelse gjøres avhengig av kommunens økonomi.

FFO mener derfor at hjelpemidler til trening, stimulering og lek fortsatt skal lovhjemles i lov om folketrygd og tildeles gjennom hjelpemiddelformidlingssystemet. Det sikrer samtidig faglighet i tildelingen og resirkulering når barn vokser fra hjelpemidlene.

Opprydding på området tilskudd til opplæringstiltak (16.2.6)

- *FFO støtter forslaget om opprydding på området tilskudd til opplæringstiltak, men støtter ikke forslaget om oppheving av bestemmelsene i folketrygden på dette området.*

FFO ser at det er behov for å rydde i forhold til tilskudd til opplæringstiltak. FFO mener imidlertid at å fjerne bestemmelsene i folketrygden på dette punkt, vil gi brukerne en langt dårligere situasjon. FFO mener at forankring i forskjellige lovverk og overføring til tiltak i regi av kommunene og spesialisthelsetjenestene, vil svekke brukernes grunnleggende rettigheter på dette området samtidig som det vil skape ulikheter i tilbud avhengig av hjemkommune.

Personer med sansetap har ekstra utfordringer når det gjelder å tilpasse seg dagliglivet. Lovfestede opplæringstiltak er derfor helt sentrale for å få nødvendig opplæring. FFO er klar over at ansvaret for opplæringstiltak i dagliglivet ligger i kommunen, men i praksis er det få brukergrupper med behov for denne type opplæring som får et systematisk tilbud i sin kommune.

FFO mener det er behov for forenkling og tydeliggjøring når det gjelder tilskudd til opplæringstiltak. FFO støtter imidlertid ikke forslaget om å oppheve bestemmelsene i folketrygden på dette området.

Økt ansvar for hjelpemidler, tilrettelegging og opplæring i barnehage- og opplæringsloven (16.2.7)

- *FFO støtter ikke forslaget om økt ansvar for hjelpemidler, tilrettelegging og opplæring i barnehage- opplæringsloven.*

Overføringen av finansieringsansvaret for skolehjelpemidler til folketrygden i 1997 forutsatte at kommunene og fylkeskommunene skulle ha ansvar for formidling, opplæring og oppfølging av hjelpemidler i undervisningen. Dette ansvaret er i svært varierende grad ivaretatt noe som har ført til store ulikheter mellom den enkelte barnehage og skole.

FFO har ikke tro på at et sterkere sektoransvar er løsningen på dette problemet. FFO mener dette må vurderes helhetlig ved at hjelpemidler, tilrettelegging og opplæring sees i sammenheng og ved at den individuelle retten er forankret i folketrygden. Utgangspunktet må være barnet og elevens rett til å motta nødvendige hjelpemidler. FFO forutsetter også at retten til å gå på nærskolen må være et prinsipp når dette ansvaret skal ivaretas.

FFO støtter derfor ikke forslaget om å hjemle økt ansvar for hjelpemidler, tilrettelegging og opplæring i barnehage- opplæringsloven.

Opprydding i ansvaret for behandlingshjelpemidler (16.2.8)

- *FFO går imot forslaget om tydeliggjøring av ansvaret for behandlingshjelpemidler i spesialisthelsetjenesteloven.*

Overføringen av finansieringsansvaret for behandlingshjelpemidler fra 1. januar 2003 fra folketrygden til spesialisthelsetjenesten har gitt uforutsigbarhet og skapt ulikheter mellom brukerne fordi helseregionene praktiserer dette ansvaret forskjellig. FFO mener flyttingen av ansvaret for behandlingshjelpemidler har svekket brukerens rett til å få det hjelpemidlet den enkelte trenger.

Etter vår oppfatning bør rettighetene fortsatt forankres i folketrygden og finansieres ved overslagsbevilgninger. Så må den enkelte institusjon med behandlingsansvar sørge for tilpasning og oppfølging i bruk av disse hjelpemidlene overfor den enkelte bruker. FFO mener dette er den eneste måten det kan skapes trygghet og forutsigbarhet for den enkelte bruker med behov for behandlingshjelpemidler.

Opprydding i ansvaret for ortopediske hjelpemidler og høreapparatet (16.2.10)

- *FFO går imot forslaget om en overføring av ansvaret for ortopediske hjelpemidler og høreapparater i spesialisthelsetjenesteloven.*

FFO mener både høreapparater og ortopediske hjelpemidler faller inn under definisjonen av hjelpemidler. Dette er derfor hjelpemidler som det er prinsipielt riktig at omfattes av lov om folketrygd og finansieres gjennom overslagsbevilgning på lik linje med øvrige tekniske hjelpemidler. FFO støtter derfor mindretallet i utvalget. En videreføring av lov hjemling av den individuelle retten til denne type hjelpemidler er den eneste måten brukere med behov kan sikres hjelpemidler som kompenserende tiltak. Det er dessuten viktig at disse hjelpemidlene sees i sammenheng med øvrig hjelpemiddelbehov og at det er det statlige formidlingsapparatet som har ansvaret.

Endring i regelverket knyttet til tilrettelegging av bolig (16.2.9)

- *FFO går imot forslaget i tilknytning til tilrettelegging av bolig.*

FFO går imot forslaget om å gi Husbanken ansvaret for trappeheiser og løfteanordninger i tilknytning til tilrettelegging av bolig. Husbanken har viktige velferdspolitiske oppgaver i boligsektoren. Husbanken har imidlertid ikke kompetanse til å vurdere gode individuelle løsninger for enkeltbrukere i forhold til den enkeltes livssituasjon. Å fjerne denne type hjelpemidler ut av det ordinære formidlingsapparatet vil også svekke fagkompetansen i fagapparatet.

Personer med behov for tilrettelagt bolig har ofte sammensatte hjelpemiddelbehov som det er avgjørende sees i sammenheng. Dette er grunnleggende for å få et helhetlig og velfungerende resultat til beste for bruker. FFO mener derfor at tilretteleggingshjelpemidler som trappeheis og løfteanordninger fortsatt skal være hjemlet i lov om folketrygd og formidles gjennom formidlingsapparatet, ikke gjennom Husbanken. FFO forutsetter at denne typen hjelpemidler fortsatt finansieres gjennom overslagsbevilgninger.

FFO deler ikke utvalgets syn når det gjelder oppsplitting av formidlingen av hjelpemidler på ulike sektorer, slik dette forslaget er et eksempel på. En videreføring av dagens ordning mener FFO er den eneste måten å sikre brukerens rett til hjelpemidler på.

Samling av virkemidler i en ny arbeidsmarkedslov (16.2.11)

- *FFO går imot forslaget om samling av virkemidler i en ny arbeidsmarkedslov.*

FFO går imot forslaget om samling av virkemidler i en ny arbeidsmarkedslov og overføring av brukerens rettigheter samtidig som finansieringsansvaret flyttes i en slik ny lov. FFO mener dette vil svekke brukerens grunnleggende rettigheter.

FFO mener det er en feilslått tilnærming å forsøke å løse de koordinerings- og kapasitetsproblemene som i dag eksisterer i NAV ved å innføre en ny arbeidsmarkedslov. FFO mener at en heller må styrke NAVs muligheter til å ha særskilt satsing på prosesser og tiltak som bidrar til at funksjonshemmede kommer i varig arbeid.

Sterkere og mer tilgjengelige kompetansemiljøer – arbeidsliv (16.2.12)

- *FFO støtter forslaget om å etablere sterkere og mer tilgjengelige kompetansemiljøer – arbeidsliv.*

FFO støtter utvalgets syn på betydningen av at NAV utvikler gode samordnings- og samhandlingsformer, slik at hjelpemiddelsentralenes kompetanse på hjelpemidler og tilrettelegging i større grad inngår i de brukerrettede prosesser for å få flere funksjonshemmede ut i arbeidslivet. NAV-kontorene og arbeidslivssentrene må ha en viss basiskompetanse om fagfeltet hjelpemidler og tilrettelegging, noe de i dag i varierende grad har.

FFO mener kompetansen rundt sjeldne funksjonshemninger er særlig mangelfull, noe som vanskeliggjør mulighet til å gi disse brukerne et godt og helhetlig tilbud, hvor også hjelpemidler inngår som viktige tiltak. At det i formidlingssystemet finnes kompetansemiljøer som kan støtte formidlere i deres arbeid, mener FFO er helt avgjørende.

FFO mener at hjelpemiddelsentralenes rolle som et ressurs- og kompetansesenter generelt må styrkes, og at det kan være fornuftig å ha særlige innsatser rettet mot arbeidssituasjonen.

Tilretteleggingstilskudd til arbeidsgivere (16.2.13)

- *FFO støtter forslaget om tilretteleggingstilskudd til alle arbeidsgivere*

Når det gjelder forslaget om å gi tilretteleggingstilskudd til alle arbeidsgivere er det absolutt en fornuftlig vei å gå og øker mulighetene for funksjonshemmede med tilretteleggings- og hjelpemiddelbehov til å finne sin plass i arbeidsmarkedet.

Etter folketrygden ytes det ikke stønad til arbeidshjelpemidler til personer som mottar uførepensjon. Vi er imidlertid enig med utvalget i at VTA i en del tilfeller kan bidra til overgang til ordinært arbeidsliv. Hjelpemidler bør derfor lovfestes som en del av at det helhetlige tilbud skjermede virksomheter skal tilby brukere.

Forsøksordningen med funksjonsassistent (16.2.15)

- *FFO støtter forslaget om lovfesting av ordningen med funksjonsassistent*

FFO støtter forslaget om å gjøre ordningen med funksjonsassistanse i arbeidslivet permanent. Erfaringene med ordningen tyder på at langt flere burde få tildelt funksjonsassistent.

Forsøksordningen med arbeids- og utdanningsreiser (16.2.16)

- *FFO støtter forslaget om lovfesting av ordningen arbeids- og utdanningsreiser*

Forsøksordningene med arbeids- og utdanningsreiser har FFO argumentert for skal være en permanent ordning i lengre tid. Det er helt uaktuelt at folk som får arbeid må si fra seg jobben fordi ordningen med arbeidsreiser ikke har kapasitet. Det er derfor bra at utvalget foreslår dette og FFO håper at det kan stilles tilstrekkelig midler til disposisjon slik at alle som har behov for denne type reiser, kommer inn i ordningen.

Behov for kompetanseløft, satsing på forskning og innovasjon (16.2.17)

- *FFO støtter forslaget om utarbeidelse av en nasjonal strategi for kompetanse, forskning og innovasjon*

FFO mener hjelpemiddelformidlingen som innsats- og fagområde lider, fordi det i dag ikke finnes et nasjonalt kompetansemiljø på området. Det er behov for forsknings- og utviklingsinnsatser i forhold til hjelpemidler og det er nødvendig å få på plass et nasjonalt kompetansemiljø for formidlingsfaget.

FFO mener at en må unngå situasjoner der nyutviklede hjelpemidler avvises fra sortimentet som følge av praktiseringen av Lov om offentlige anskaffelser. Det er derfor viktig at dagens begrensingsregime avvikles.

FFO mener kompetansemiljøer innenfor hjelpemiddelformidlingsfeltet er avgjørende for å heve den faglige kompetansen generelt. FFO mener videre at å satse på fagutvikling på feltet vil føre til bedre formidlingsprosesser, bedre skreddersøm og bedre valg av hjelpemidler til den enkelte. Til sammen vil dette bidra til økt livskvalitet for folk som er avhengig av hjelpemidler i sitt daglige liv.

Oppsummering

FFO ønsker et formidlingssystem for hjelpemidler der retten til hjelpemidler på alle livsområder rettighetsfestes som en individuell rett i Lov om folketrygd samt at finansieringen av hjelpemidler skjer gjennom overslagsbevilgninger. FFO er uenig i bruken av egenandeler på hjelpemiddelområdet.

Vennlig hilsen

FUNKSJONSHEMMEDES FELLESORGANISASJON

Knut Magne Ellingsen /s/
Leder

Liv Arum
Generalsekretær